

Araştırma Komisyonu

Yurttaşlık girişiminin geleceği

Araştırma Komisyonu Raporu özeti

Yurttaşlık girişimi: Geleceğe hazır bir sivil topluma doğru

I. Raporun yapısı ve düzenlenişi

Araştırma Komisyonu bu raporu ile yurttaşlık girişiminin ve sivil toplumun daha da gelişmesi için katkıda bulunmak istemektedir. Bunun için varolan durumun tespiti, incelenmesi ve değerlendirmesinden hareket ederek yurttaşlık girişimi çerçeve koşulları için gelişme perspektiflerinin genişletilmesi ve iyileştirilmesi için somut önerilerde bulunmaktadır. Araştırma Komisyonu Raporu karşı oy kullanılmadan onaylandı¹. Ancak Araştırma Komisyonu Raporu'na dahil birden fazla özel görüş bildirimlerinde bulunulmuştur*.

Sunulan Araştırma Komisyonu Raporu aşağıda açıklanan üç bölümden oluşmaktadır:

- *A bölümü* „Yurttaşlık girişimi: Geleceğe hazırlıklı bir sivil topluma doğru“: Yurttaşlık girişimindeki farklı yaklaşımların genel bir tespitinin yapılmasından sonra, sivil toplum ve yurttaşlık girişiminin kavram tanımlaması ve tarihi gelenek çizgileri geliştirilmektedir. Araştırma Komisyonu bu temele dayanarak yurttaşlık girişimi üzerine geliştirdiği kendi yaklaşımını sunmaktadır. Aynı zamanda Almanya Federal Parlamentosu meclis guruplarının farklı yaklaşımları da sunulmaktadır².
- *B bölümü* „Yurttaşlık girişimi: Durum tespiti, inceleme, geliştirme perspektifleri ve somut öneriler“: Bu bölüm Araştırma Komisyonu'nun belirlemiş olduğu ağırlık noktaları doğrultusunda yine üç bölümden oluşmaktadır. *B1. bölümü* "Yurttaşlık girişimi ve sivil toplum" belli hareket alanlarındaki yurttaşlık girişiminin (spor, kültür, kiliseler ve dini cemaatler, çevre ve sosyal alanlar) incelenmesinden oluşuyor. Dolayısıyla belli sosyal gurupların (kadın ve erkekler, çocuklar ve

gençler, yaşlılar, göçmenler) girişimlerinin ortaya konulması ve dernekler, kuruluşlar, vakıflar ve gönüllü hizmetlerdeki çalışmaların örgütlenme biçimi irdelenmektedir. Diğer konular, Doğu Almanya'da yurttaşlık girişimi, girişimin desteklenmesi için alt yapı sağlayan kuruluşların taşıdığı önem (kendi kendine yardım için bağlantı noktaları, yaşlılara hizmet veren bürolar, gönüllülerden oluşan ajanslar), medyanın rolü, geniş çapta bir saygınlık kültürünün sağlanması ile öğrenmenin girişimde bulunmak için taşıdığı önem ve kalifikasyon ile ileri eğitim için aranan şartlar. Diğer bir merkezi konu, siyasi girişim ve bunun kurumsal çerçeve şartları. Girişimin federal, eyalet ve belediye düzeyinde olduğu gibi Avrupa ve ülkeler üstü düzeyde desteklenmesi için hangi koşulların ve beklentilerin sözkonusu olduğu araştırılarak Araştırma Komisyonu'nun buna göre geliştirdiği somut önerileri geliştirilmektedir.

B2. bölümünde „Yurttaşlık girişimi ve ücretli çalışma“ incelenmektedir. İş hayatındaki dönüşümden ve yurttaşlık girişiminin sosyal sermaye oluşumunda taşıdığı önemin incelenmesinden hareket ederek Komisyon, yurttaşlık girişimi, ücretli çalışma ve aile arasındaki uyumu iyileştirme konusunda yoğunlaşmaktadır. Sivil toplum oluşumunda işletmelerin, sendikaların, aynı zamanda üçüncü sektörün örgütlerinin de rolü incelenmektedir.

B3. bölümü "Yurttaşlık girişimi ve sosyal devlet" insanların yaşam koşullarının güvence altına alınmasını ve topluma uyum sağlamalarını içeren sosyal devlet anlayışını işlemektedir. Bu sosyal devlet anlayışı yurttaşların katılımını içermektedir. Bu bağlamda yurttaşlık girişimi „sosyal devletin canlı tarafı“ olarak anlaşılabilir. Yurttaşlık girişiminin başarılı sonuçlarının gösterilebildiği gibi, aynı zamanda nasıl engellenebileceğinin de çarpıcı olarak gözler önüne serilebildiği somut alanlar vasıtasıyla, belli yapıların girişimi destekleyici biçimde nasıl geliştirilebileceği ve de kurumların yurttaşlık girişimine karşı içe ve dışa doğru nasıl açılacağı gösterilmektedir. Bu tarz somut alanlar, örneğin sağlık, yaşlıların bakımı, oturlan çevrenin geliştirilmesi, sosyal çevre açısından dezavantajlı konumdaki insanlara yardımlar, yerel istihdam politikası, okul, çocuk ve gençlere yardım gibi alanlardır. Bağımsız hayır kurumlarının farklı kollarının tarihi ve güncel öneminin incelenmesi

temelinde, yurttaşlık girişimi doğrultusunda açılımda bulunma talebi bu kuruluşlara da yöneltilmektedir.

- *C Bölümü* „Devlet ve toplum bünyesinde somut öneriler ve gelişme perspektifleri“: Federal devletin gelecek için teşvik önlemleri ve yurttaşların federal düzeyde katılım haklarının, kurumsal olarak yine federal düzeyde süreklilik kazanması gibi somut ve merkezi öneriler getirilmektedir. Örgütler düzeyinde getirilen öneriler derneklerin ve örgütlerin vergilendirmeye ilgili çerçeve koşullarının iyileştirilmesini, bürokratik işleyişin kolaylaştırılması için medeni kanunda değişikliklerin yapılmasını, medeni kanunun vakıflar için sunduğu çerçeve koşulların iyileştirilmesini, işletmelerin yurttaşlık girişimini desteklemelerini teşvik edici vergi düzenlemelerine gidilmesini ve işletme bünyesinde de yurttaşlık girişiminin güçlendirilmesini içermektedirler. Araştırma Komisyonu’nun bireysel girişim düzeyinde getirdiği somut öneriler, yurttaşlık girişiminin aile ve ücretli çalışmayla uyum içinde sürdürülebilmesinin desteklenmesini amaçlamaktadırlar. Aynı zamanda, özellikle mali sorumluluk ve kaza riskleri konusunda olmak üzere, sigorta mevzuatındaki düzenlemelerin („koruma işlevi“) iyileştirilmesi de önerilmektedir.

Araştırma Komisyonu’nun sayıları yüksek bilirkişi raporları, bu raporun yanısıra „Yurttaşlık girişiminin geleceği“ başlıklı Leske + Budrich yayınevinin çıkardığı yayın dizisinde bulunabilirler.

II. Araştırma Komisyonu’nun ana fikirleri

Araştırma Komisyonu, sonuç raporunu ve özellikle eylem önerilerini aşağıdaki ana fikirler ışığında hazırlamıştır:

1. Nitelendirilmiş yurttaşlık girişimi kavramı – Bağlantı kurulan çerçeve olarak sivil toplum

„Sivil toplum“ tanımlaması, Komisyon açısından başkaları için duyulan sorumluluk, toplumsal yaşama uyum sağlayabilme yetisi, ya da yurttaş olarak etkin olma gibi belli motiflerin vurgulanmasıyla bağlantılıdır. Yurttaşlık girişimi yalnızca siyasi partilere ve derneklere ve sosyal ve siyasi hedefleri olan örgütlere katılımı sınırlı değildir. Aynı şekilde boş zamanları değerlendirme, spor ve sosyal yaşam bağlamında da geliştirilebilmektedir. Gönüllü çalışmanın süregelen büyük önemi ve zengin bir dernek ve inisiyatif

kültürünün sivil topluma genelde sağladığı olumlu etkileri günümüzde tartışmasızdır. Bu şekilde tanımlanan yurttaşlık girişimi anlayışı, sivil topluma ve toplumsal çıkarlara karşı olan yükümlülükleri kendi çıkarları uğruna gözardı eden biçimlere karşı eleştirel yaklaşmaktadır.

Araştırma Komisyonu genel ilintili çerçeve olarak sivil toplum fikrini seçmiştir. Yani yurttaşların toplum içinde, demokratik kurallar çerçevesinde kendi kendilerini örgütledikleri ve toplumsal yaşamın gidişatını belirleyebildikleri bir düzen. Pazar, devlet ve aile arasındaki gerilim alanında sivil toplum, gönüllü birliklerin kurulduğu, katılım ve etkinlik olanaklarının kullanıldığı ve yurttaşların toplumsal sorumluluk üstlendikleri her durumda kendini göstermektedir.

2. Girişimin farklı biçimleri vardır.

Girişim dendiğinde çoğunlukla, şahsın düzenli olarak bulunduğu gönüllü bir etkinlik çağrışımı yapılmaktadır. İşin aslı araştırıldığında ise girişimin ifade bulduğu çok daha geniş bir alan sözkonusudur. Yurttaşlık girişimi, medeni cesaret gösterimi, belli etkinliklere katılım, bağışta bulunma, sivil bir vakfa katılım, veya bir örgütün, insiyatifin ya da bir kuruluşun sivil toplum konularında işbirliğinde bulunması ve hassasiyet gösterimi durumlarında gerçekleşir. Araştırma Komisyonu, bu eylem yelpazesinin farklı biçimlerini belirleme ve değerlendirmeye çalışmıştır. Bu şekilde geniş bağlamda ele alınan eylem birikimi ve artan yetkinlik bilinci, etkin bir sivil toplumun potansiyalini oluşturmaktadır.

3. Yurttaşlık girişiminde bulunanların etkinliklerinin takdir görmesi ve güvence altına alınması gerekir.

Araştırma Komisyonu, sivil girişimde bulunan yurttaşların etkinliklerinden dolayı risk ve zarar görmeleri durumunda daha iyi bir güvence sunulması ve bu insanlara, girişimleri çerçevesinde fiilen oluşan her türlü masrafın mümkün olduğu kadar karşılanması doğrultusunda bir çok kere dile getirilen taleplere katılmaktadır. Bu arada dikkat edilmesi gereken nokta, yurttaşlık girişiminde bulunan insanların bağımsızlıklarını korumaları gerektiği gerçeğidir. Buldukları etkinliklerin takdir edilmesi, ücretli çalışma biçimine benzeri bir uygulamaya gidilmesi anlamına gelmemelidir. Sivil girişimde bulunan zamanların emeklilik için sayılması Komisyon tarafından reddedilmektedir. Çünkü bu zamanların emekliliğe sayılması

durumunda ücretsiz, gönüllü ve toplumsal çıkarları gözeten bir çalışma ile ücretli çalışma biçimi arasındaki ayırım azalacaktır.

Yurttaşlık girişiminin desteklenmesi için en önemli yöntemlerden biri, bu etkinliklerin takdir görmesidir. Araştırma Komisyonu, yurttaşlık girişiminin değer görmesini, cesaretlendirilmesini ve kamuoyunda hak ettiği yeri almasını takdir kültürünü geliştirerek sağlamayı amaçlamaktadır.

4. Yurttaşlık girişiminin desteklenmesi alanlarüstü bir görevdir.

Yurttaşlık girişimi için çoğu kez „siyasi çerçeve koşulların iyileştirilmesi“ şeklinde dile getirilen talep, yalnızca daha çok maddi destek sağlanması ve bu alanda etkinlik gösteren şahısların hukuki statüleriyle ilgili soruların çözümüyle eşit tutulmamalıdır. Çünkü girişimin etkin bir şekilde teşvik görmesi için genel önlemlerin („onurlandırmak“/„takdir“), gönüllü çalışmaya dayalı ajanslar ve benzeri kuruluşlar vasıtasıyla ek imkanların ve alt yapısal desteklerin sağlanması da gerekmektedir. Ancak en önemlisi, hayatın önemli alanlarında ve kurumların hareket ve karar verme konusunda birlikte çalışma kültürünün hakim olmasının desteklenmesidir. Bu, siyaset ve sağlık, sosyal konular, iş ve kültür gibi tek tek hareket alanlarındaki çerçeve koşullarının iyileştirilmesi anlamına gelmektedir. Vatandaşın yalnızca müşteri ve müvekkil olarak etkin olabilmesi değil, sorumluluğu paylaşma ve yetkin bir şekilde gündemi belirleme olanaklarının bulunması gerekmektedir. Bu bağlamda girişimin desteklenmesi alanlar üstü bir uğraş olarak anlaşılmalıdır. Siyasi açıdan bu konudaki başarı, sivil toplum düzeninin desteklenmesiyle ilgili alanlar üstü sorunların bu alana özgü çözümlerle bağdaştırılmasına bağlı olacaktır.

5. Yurttaşlık girişimi – Ekonomi ve iş dünyasını zorlayan konu.

İş hayatındaki değişimler, iş dünyasındaki süreçlerin sivil toplum açısından da bir takım sonuçlar doğurduğunu göstermektedirler. İş dünyasının odak noktasındaki aktörleri iş adamları ve çalışanları, sendikalar ve işveren temsilcilikleri için zorluk, kendilerini aynı zamanda sivil toplum aktörleri olarak da kavrayıp buna göre davranmalarında yatmaktadır.

Ücretli çalışma ve yurttaşlık girişimi arasındaki bağlantı açısından ilk tespitimiz şöyledir: Yurttaşlık girişimi iş yeri kaybının yerine geçemez. İş hayatına entegre olmak, halen, bireylerin kimliği açısından olduğu kadar toplumsal gönenc payı sahibi olmak ve yurttaşlık girişiminde bulunabilmek için de merkezi bir önem taşımaktadır. Doğu ve Batı’da edinilen

deneyimler yurttaşlık girişiminin aynı zamanda iş hayatına giriş için bir köprü görevini de yerine getirebildiğini ve işsiz kalanların sosyal açıdan uyum sağlayabilmeleri için katkıda bulunabildiğini göstermektedirler.

Genelde iş hayatındaki değişim, büro ve işletme içi ve dışında varolan esnek çalışma zamanları ve daha geniş hareket alanı ile yurttaşlık girişimi koşullarının iyileşmesine yol açmıştır. Dolayısıyla işletme birlikleri ve sendikalar, işletmeler ve işyeri temsilcileri olduğu gibi yasa koyucu da ücretli çalışma, aile ve yurttaşlık girişiminin birbiriyle uyum içinde olması üzerine karar verenler arasındadırlar. Yurttaşlık girişiminde bulunan insanlar, edindikleri deneyim ve kazandıkları sosyal yetkinliği meslek hayatlarına da yansıtmak istemektedirler. Araştırma Komisyonu, Almanya’da şirketlerin kendilerini şimdiye kadar olduğundan daha fazla „corporate citizens“ olarak kavramalarına katkıda bulunan her türlü proje ve çabayı desteklemektedir.

6. Katılıma yönelen kurum ve örgütler – sivil toplumun geleceği için anahtar soru.

Yurttaşlık girişimi için, çok yönlü küçük dernek ve girişimlerde olan kendi kendine örgütlenmenin geniş faaliyet alanının dışında da olsa, kurumların katılıma yönelip yönelmedikleri en önemli sorudur. Bu yalnızca „hizmet sektörü“ örgütleri, yani dernekler, hayır kurumları gibi örgütler için geçerli değildir. Devlet ya da belediye tarafından işletilen kamu kuruluşları da, örneğin okullar ve çocuk yuvaları, etkin katılım ve faaliyet için potansiyel oluşturmaktadırlar. Yurttaşlık girişimini desteklerken hedef, kamu alanının tüm noktalarında vatandaşların katılımı ve etkinliğine açılım olmalıdır. Bu tarzda yenilenme süreçlerinin görüldüğü ve planlandığı farklı alanlarda – örneğin yaşadığımız çevrenin yenilenmesinde ve sağlık alanında – planlama ve karar verme aşamalarında daha çok yurttaşlık anlayışının hakim olduğu ve katılımcı bir kültür geliştirilmektedir. Dolayısıyla, yurttaşlık girişiminin ve sivil toplum tasarımının iş ve konut, kültür, şehircilik, okul ve eğitim gibi yaşam ve siyasetin merkezi konularında daha fazla önem kazanarak model olup olamayacağı sorusu Araştırma Komisyonu için kilit noktayı oluşturmaktadır.

7. Gerek devlet, gerek vatandaş olarak yaratma stratejilerini aramaktadırlar.

Girişim olanaklarını açmak geniş çaplı siyasi bir görevdir. Bunun için her iki tarafın da, yani devlet ve profesyonel siyasetçilerde olduğu gibi, vatandaşın da inisiyatif geliştirmesi gerekmektedir.

„Olanak yaratan devlet“ bu bağlamda vatandaşları ve toplum kuruluşlarını yalnızca devlet baskısı ve bürokratik engellerden kurtarmayı değil, aynı zamanda toplumsal görevleri sorumluluk duygusuyla üstlenmek için gerekli çerçeve koşulları yaratmalıdır. Belediyeler düzeyinde kaynakların ve yetkinlik alanlarının güçlendirilmesi bunun için önemli bir ön koşulu oluşturmaktadır. Olanak yaratan bir siyaset, geleneksel yöntemlerin ve katılım biçimlerinin yurttaşlık girişiminde bulunma yönünde yeterince hitap ve motive edemediği halk kesimlerinin konuya ilgi duymalarını sağlayacak önlemlerin ve stratejilerin geliştirilmesi anlamına da gelmektedir.

Sorunların çoğu kez ancak yurttaşların girişimi ve medeni cesareti sonucunda su yüzüne çıkartılarak, devlet politikalarının bu tarafa yönelmesinin ve harekete geçmesinin sağlandığını söyleyebiliriz. Dolayısıyla, Komisyon için, olanak yaratma stratejileri açısından, özellikle devlet ve vatandaş olmak üzere her iki tarafı da „gönüllü yükümlülük üstlenme“ ve işbirliğine teşvik edici politikaları irdelleyen fikirler önem taşımaktaydı. Komisyon, bu şekilde birlikte çalışmayı özümseyen politikalar için en uygun yöntemin birlikte çalışma ve sorun çözümü alanındaki yeni biçimlerin olduğunu savunmaktadır. Bunlar, farklı aktörler, karar veren ve etkinlik yürüten merkezler arasında - resmi dairelerle işletmeler, pazarlayanlarla tüketiciler, inisiyatiflerle belediyeler, kuruluşlarla dernekler – bağlar kuran ortaklıklar, birlikler, ağlar ve anlaşmalar gibi birlikte çalışmanın yeni biçimleridir.

III: Araştırma Komisyonu'nun eylem önerileri

1. Kurum ve Kuruluşlar

Yurttaşlık girişimi yalnızca hayır kuruluşlarının görev alanına girmemekle birlikte kesinlikle yalnızca „gönüllüler sektörü“ olarak da sınırlandırılmamalıdır. Toplum çıkarlarını gözeten yurttaşlık girişimi, sivil toplumun temel taşlarından biridir. Sivil toplum örgütlerini olduğu gibi devlet kurumlarını da kapsamaktadır. Devlet kurumları ve sivil toplum örgütlerinin yurttaşlık girişimini destekleyici şekilde geliştirilmeleri gerekmektedir. Bu da, devlet kurumlarının, resmi dairelerin, idarelerin ve

yasal düzenlemelerin tutarlı bir şekilde vatandaşa hitap etme doğrultusunda geliştirilmesi gerektiği anlamına gelmektedir.

Araştırma Komisyonu sivil toplum örgütlerinin, dernek ve birliklerin, vakıfların, kiliselerin, sendikaların ve kamu tüzel kişileri ile kamu kuruluşlarının sivil toplum görevlerini daha yoğun bir şekilde yerine getirmelerini önermektedir. Sağlık alanındaki kuruluşlar ve serbest hayır kurumlarıyla kiliseler ve sendikalar yurttaşlık girişimini kurumlarının ana görev alanında yoğunlaştırmalıdır. Yurttaşlık girişimi *örgütsel gelişmenin sistematik bir parçası* olmalıdır. Örgütsel yapıların modernleştirilmesi ve genel olarak örgütsel gelişme açısından katılım olanaklarının daha yoğun bir şekilde yaratılması ve işbirliğine dayalı örgüt ve yönetim yapısının yerleştirilmesi gerekmektedir. Ana hatlarıyla sözkonusu olan, *örgütlerin* sivil toplumun birer aktörü profilini kazanarak içe ve dışa *açılımlarıdır*. İçe açılım, örgütün kendi kendini tanımlamasında ve iş konseptinde yurttaşlık girişimine yer vermesiyle gerçekleşir. Burada söz konusu olan, yurttaşlık girişiminde bulunanlar ve profesyoneller arasında iyi bir işbirliğinin gerçekleşmesidir. Yurttaşlık girişiminde bulunanların aynı zamanda etkin oldukları alanlardaki örgütlenme süreçlerine ve kararlarına daha yoğun bir şekilde katılmaları ve söz sahibi olmaları gerekmektedir. Araştırma Komisyonu örgütlerin dışa açılımları için sosyal yaşantının diğer aktörleriyle daha iyi bir işbirliğinin ve ağı kurulmasını ve özellikle çocuklar ve gençler ve de şimdiye kadar geri planda kalan kesimlerin katılımlarını kolaylaştırıcı önlemlerin alınmasını önermektedir.

Genel olarak okullar ve bunların yurttaşlık girişimine açılmaları özel bir önem taşımaktadır. Okullar, gerek yurttaşlık girişiminin öğrenildiği yerler olarak, gerek sosyal yaşama doğru açılan sivil toplum aktörleri olarak daha büyük bir rol oynamalıdır. Bunun için okulların kendi kaynaklarını kullanmaları ve sundukları içerikleri düzenlemek açısından daha büyük bir özerklik ve sorumluluğa gereksinimleri bulunmaktadır.³

2. İdarelerin vatandaşa yönelik düzenlenmesi ve bürokrasinin azaltılması

Araştırma Komisyonu, idarelerin vatandaşa daha yakın bir şekilde düzenlenmelerini ve vatandaşı artık yalnızca birer müşteri olarak görmemeyi önermektedir. Çünkü vatandaş, hizmeti belirleyen ve üreten faktörlerden biridir. Komisyon, belediyeler düzeyinde vatandaşların belediyesi fikrini savunmaktadır. Bunun için belediye çalışanlarının

vatandaşla ilişkiler bakımından eğitilmelerini, vatandaşa yakın davranmaları için motive edilmelerini ve idarelerde vatandaşa bilgi veren ve danışmanlık yapan servis birimlerinin kurulmasını önermektedir. Araştırma Komisyonu bunun dışında sivil toplum örgütlerine daha fazla katılım olanaklarının açılması, karar verme yetkilerinin yatay olarak dağıtılmasını ve uzlaşı sağlama alanının aracılık ve izleme diye adlandırılan yeni yöntemlerinin vatandaşa yakın idari etkinliklerde daha yoğun bir şekilde kullanılmasını önermektedir.

Araştırma Komisyonu daha şeffaf bir işleyişin sağlanması ve devlete bağlı idarelerde yurttaşlık girişiminde bulunanlara özel bilgilendirme ve danışma hizmetlerinin sunulmasını önermektedir. Komisyon, federal idari usul yasaları ve eyaletlerin idari usul yasaları ve harçlar yönetmeliğinin bu tarzda bilgilendirme ve danışmanlık yükümlülüklerini içeren Alman Sosyal Yasası (SGB I) örneğine göre geliştirilmesini önermektedir. Bunun yanısıra bir bilgi özgürlüğü yasasıyla, federal bazda dosya ve bilgilere ücretsiz ulaşımın sağlanması talep edilmektedir.

Araştırma Komisyonu, yurttaşlık girişiminin daha iyi bir şekilde desteklenmesi için teberru mevzuatında ve uygulamada bürokratik engellerin kaldırılmasını önermektedir. Teberru uygulaması, teberru mevzuatında toplu sabit bir parayla ya da kısmi finansman tutarlarının artırılması ve yurttaşlık girişimi etkinliklerinin finansman açığında öz sermaye olarak tanınması gibi önlemlerle kolaylaştırılabilir.

3. Katılım olanaklarının yaratılması

Yurttaşlık girişimi pay alma ve katılım olanaklarıyla yakın bağlantılıdır; Araştırma Komisyonu, katılım haklarının güçlendirilmesini ve yeni katılım olanaklarının yaratılmasını önermektedir. Belediye düzeyinde katılım olanakları, doğrudan demokratik süreçlere daha sık başvurarak ve belediye meclisleri reformlarıyla güçlendirilebilirler. Aynı zamanda resmi olmayan insiyatifler, mahalli temsilcilikler ve sosyal gruplar için daha iyi katılım olanakları sağlanmalıdır. Araştırma Komisyonu, halk insiyatifleri, halk talebi ve halk kararı gibi doğrudan demokratik süreçlerin başlatılması ya da desteklenmesini, çevre alanı başta olmak üzere idari süreçlerdeki katılımın yoğunlaşmasını öneriyor. Araştırma Komisyonu partiler ve sendikaların yeni üyelik biçimleri vasıtasıyla üyelerin katılımını pekiştirmeleri ve yeni üyeler kazanmaları gerektiğini hatırlatmak istemektedir. Komisyon Avrupa

bazında ve sınırlar ötesi çerçevede uluslararası düzenlemelerin ve kuruluşların sayıları yüksek olan sivil toplum örgütlerinin (NGOs) taleplerine daha açık olmalarını ve sivil toplum platformlarının genişletilmesini önermektedir.

İdari Usul Kanunu, İmar Kanunu, Sosyal Kanun (SGB VIII) ve federal devletle eyaletler arasında yürütülen „Sosyal Şehir“ programında öngörülen katılım yöntemleri başarılı oldular. Yuvarlak masa görüşmeleri, planlama birimleri/vatandaş raporu, vatandaş meclisleri ve gelecek atölyeleri gibi yeni yöntemlerle desteklenebilirler. Belediye bazında çalışan gözde dernekler bu bağlamda koordinasyonu ve yönetimi üstlenebilirler.

Araştırma Komisyonu'nun sağlık alanında önerisi, hastaların danışma ve oylama kurullarına katılımlarının sağlanmasını ve hastaların özerk örgütlenmelerinin rolünün güçlendirilmesi yönünde olmaktadır.

4. Takdir etmek, değer vermek ve eğitmek

Takdir etme yöntemlerinin sınırlandırılması yerine girişim biçimi ve alanlarının çeşit ve farklılıklarının dikkate alınması gerekmektedir. *Takdir kültürü* onurlandırma ve ödüllendirmenin gerek geleneksel gerek yeni biçimlerini; kuruluşlar, hizmetler ve örgütlerde katılım olanaklarını; dala özgü araçların, personel ve maddi kaynakların sunulmasını; girişimlerin kamuoyunda ve medyada duyurumunu ve de alan içi eğitimle ileri eğitim olanaklarının sunulmasını kapsamaktadır. Takdir, devlet ve kamu yönetiminin olduğu gibi dernekler, birlikler ve diğer sivil toplum örgütlerinin de görevlerinden biridir.

Vasıflandırma kapsamlı takdir kültürünün temel taşı olarak yurttaşlık girişiminde bulunanların kendilerini geliştirme, yetiştirme ve etkin katılımında bulunma gereksinimlerini yanıtlamaktadır. Araştırma Komisyonu zaten varolan olanakların geliştirilmesini ve ek olanakların olduğu gibi vasıflandırma önlemlerinin sunulmasını önermektedir. Vasıflandırma stratejileri yalnız yurttaşlık girişiminde bulunanlarla sınırlı kalmamalı, profesyonellere ve örgütlere de hitap etmelidir. Yurttaşlık girişimi bu şekilde örgüt geliştirilmesi çerçevesinde kuruluşların ve hizmetlerin etkin bir faktörü olarak değer kazanabilir.

Sivil toplumun şekillendirilmesinde yurttaşlık girişimini destekleyici koşulların, aile içinde, eğitim sisteminde ve de ücretli çalışma alanında *olanak tanıyan yapıların ve de öğrenme ve deneyim edinme nişlerinin*

yaratılması son derece önemlidir. Bu olanak tanıyan yapılar, sivil toplum yetilerinin kazanılmasında ve yurttaşlık girişimine alışmak için gerekli olmaktadır. Genç insanların sosyal ya da ekolojik alanda bir yıl gönüllü hizmet vermeleri de yurttaşlık girişiminin öğrenilmesi için önemli bir zamandır.

Yurttaşlık girişimini mümkün olduğu kadar erken öğrenmek açısından olanakların ve gerekli mekanların sağlanması da toplumsal takdir göstergesidir.

5. Ağların ve alt yapıların kurulması

Yurttaşlık girişiminin federal yapının farklı seviyelerinde, farklı alanlarda ve girişimde bulunulan alanlar üstü bir kamuoyuna ve lobi çalışmasına gereksinimi bulunmaktadır. Bunun için varolan kaynakların birleştirilmesi ve sivil toplumun aktörleri, örgütleri ve kurumları arasında ağların kurulmasının önemi büyüktür. Ağların kurulması yurttaşlık girişiminin toplumsal değerinin artmasına ve uygun teşvik stratejilerinin geliştirilmesi ve uygulanmasına katkıda bulunabilir. Araştırma Komisyonu bu nedenden ötürü federal, eyalet ve belediyeler düzeyinde bir çok yerde zaten varolan ağlar gibi ağların geliştirilmesini önermektedir. Yurttaşlık girişimine alanlarüstü bir profil kazandırmak için bir taraftan idare, siyaset ve uzmanlık dallarının daha yoğun bir şekilde işbirliğine gitmesi gerekirken, diğer taraftan devlet birimleri ve sivil toplum örgütleri ve aktörleri arasında alanlar üstü bir ağın oluşturulması gerekmektedir. Bunun için sözkonusu koşullara göre federal düzeyde, eyaletler ve belediyeler düzeyinde uygun yöntemlerin oluşturulması gerekmektedir.

Belediyeler düzeyinde işbirliği ve ağ kurmak için önemli görevler, yurttaşlık girişimini teşvik eden ve kendi kendine yardım için kurulan merkezler, yaşlılar için bürolar, gönüllü çalışanlar ajansı v.b. gibi alt yapı sağlayan kuruluşlar tarafından üstlenilebilirler. Bu kuruluşlar ilgili vatandaşlara, her biri kendi uzmanlık alanlarında ve ağırlık noktalarına göre bilgi verir, danışmanlık yapar ve bir konuda girişimde bulunmak üzere aracı olurlar. Bunlar örgütlere danışmanlık hizmeti verir ve kendilerini desteklerler, yurttaşlık girişimi adına yoğun bir halkla ilişkiler ve lobi çalışması yürütmeye çaba gösterirler. Araştırma Komisyonu'nun önerisi, yurttaşlık girişiminin desteklenmesi için sürdürülebilir bir alt yapının kurulması ve geliştirilmesi, bu kuruluşların kendi dallarında daha net bir

profil kazanmalarını sağlamak ve farklı kuruluş tipleri arasında yoğun bir işbirliğini başlatmak doğrultusundadır. Alt yapıyı sağlayan bu kuruluşların güvence altına alınmaları ve geliştirilmeleri ülke genelinde sunulan standart çözümlerden ve mevcut sabit biçimlerden bağımsız olarak yerel ve bölgesel şartlar ve gereksinimlere göre yapılmalıdır.

6. *Sivil toplum aktörleri olarak şirketler – „Corporate Citizenship” desteklenmelidir*

Ücretli çalışma hayatındaki değişiklikler (işin yoğunlaşması, esnekleşme süreçleri, çoğulculuk ve sınırların kalkması) şirketlere, sivil toplumun şekillendirilmesi ve yurttaşlık girişiminin desteklenmesi açısından yeni talepleri dayatmaktadır. Hedef, kazanç sağlamanın yanısıra kamu çıkarına göre ve sosyal yaşamda sorumluluk üstlenmeyle bağlantılı bir şirket kültürünün geliştirilmesidir. Bu bağlamda şirket çalışanlarının yurttaşlık girişiminde bulunmaları için desteklenmeleri önemli bir rol oynamaktadır. Bu yüzden Araştırma Komisyonu, *işletme bazında yurttaşlık girişiminin kapsam alanının genişletilmesini* önermektedir. Bunun için şirket çalışanlarının meslek birliklerinde eğitim verme ve sınavları hazırlama görevleri için işten muaf tutulmaları gibi zaten varolan belli geleneklerin dikkate alınması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Özellikle uluslararası tartışmalarda "Corporate Citizenship" başlığı altında ele alınan ve işletme bazındaki yurttaşlık girişimlerinin yeni hareket noktalarının dikkate alınması ve desteklenmesi gerekmektedir. Bunun içine işletmeler ve kamuya yararlı kuruluşlar arasında gerçekleştirilen ortak projeler olduğu gibi, işsizlikle mücadelede ya da yaşanan muhitin iyileştirilmesine yönelik bölgesel ağlarda çalışma da girmektedir.

Yurttaşlık girişiminin desteklenmesi şirketlerin sosyal yatırımlarına yeni bir biçim kazandırmak olarak algılanmamalıdır. Diğer ülkelerde edinilen deneyimler, toplumsal çıkarlar doğrultusunda gerçekleşen etkinliklerin şirket faaliyetlerini de olumlu şekilde etkilediğini göstermektedir. İşletmeler, işleyen bir toplumsal yapıya ve iyi eğitilmiş çalışanlara gereksinim duydukları için kendi girişimleriyle bu amaca katkıda bulunabilmektedirler.

Bu bağlamda politika ve devlet, katılan farklı taraflar arasında yeni kooperasyonlara iten ve bunları kuran sunucu ve olanak yaratıcı rolü üstlenmektedirler.

Sendikalar için de şirket çalışanlarının girişim kapsam alanlarının genişlemesi yeni beklentileri dayatmaktadır. Bunlar, proje geliştirmede destek olmak ve katkıda bulunmak, ama aynı zamanda işletme bazında pazarlık süreçlerinde, hatta toplu sözleşmenin bir parçası olarak şirketin yurttaşlık girişiminin çerçeve şartlarını belirlemeye katkıda bulunmak da olabilir.

7. Kamuya yararlılık ve bağış mevzuatı reformu

Araştırma Komisyonu, kamuya yararlılık ve bağış mevzuatında vergilendirme konusunda reformlar önermektedir. Halen geçerli olan kamuya yararlılık mevzuatı kamuya yararlılığın içeriği hakkında net fikir vermemektedir. İlgili düzenlemenin 52. maddesinde bulunan kamuya yararlı amaçlar kataloğunun Almanya Federal Parlamentosu'nun oluşturduğu bir komisyon tarafından köklü bir şekilde gözden geçirilmesi gerekmektedir. Araştırma Komisyonu, kamuya yararlılık ve bağış mevzuatı reformuna gidilmeden önce ilk etapta belli bir zaman süresi içerisinde şu yasal önlemlerin alınması gerektiği görüşündedir: Gönüllüler ajanslarının ve kendi kendine yardım guruplarının kamuya yararlılık statüsünü daha kolay bir şekilde kazanmaları için gerekli düzenlemeler ivedilikle yapılmalıdır. Bunun yanısıra derneklerin ve örgütlerin kamuya yararlılık statüsünün ellerinden alınması ya da kendilerine verilmemesiyle ilgili şikayetlerini yöneltebilecekleri bağımsız bir tahkim kurulunun oluşturulması gerekmektedir. Kamu yararına çalışan dernek ve örgütlerin dört etkinlik alanı çerçevesinde (manevi konular, servet yönetimi, amaca yönelik işletme, ticari amaçlı işletme) daha esnek olabilmelerine yardımcı olmak için bir önlem paketi gerekmektedir. Araştırma Komisyonu bu bağlamda vergiden muafiyet sınırlarının enflasyona göre ayarlanmasını tavsiye etmektedir.

Bağışlarla ilgili vergi düzenlemelerinde Araştırma Komisyonu, bağışların amaca aykırı kullanımları durumunda geçerli olan riziko sorumluluğunu, ancak sözkonusu şahısların suçlu (kasıt, ihtimal) olmaları durumunda geçerli olacak bir sorumluluğa dönüştürülmesini altını çizerek önermektedir. Bunun yanısıra bağış mevzuatı, bağışlar ve üye aidatlarının eşit değerlendirilmeleri ve %5 ile %10 olarak tesbit edilen farklı bağış üst sınırlarının %10 olarak belirlenmesiyle birlikte kolaylaştırılması ve iyileştirilmesi öngörülmelidir.

8. Koruma ve zararın giderilmesi önlemlerini iyileştirmek

Araştırma Komisyonu'nun ana konularından biri, devlet, sivil toplum örgütleri ve sigorta işletmeleri arasında işbirliğine gidilerek uygun bir mali sorumluluk ve kaza sigortasının sağlanmasıdır. Devlet katkısı olarak mali sorumluluk rizikoları üzerine aydınlatmanın daha iyi yapılmasının yanısıra, derneklerin mali sorumluluk sigortası yaptırmaları için amaca yönelik ödemelerin sağlanması ve de yasal kaza sigortasının geçerli olduğu yurttaşlık girişimi alanlarının genişletilmesi de düşünülebilir. Bu alanların genişletilmesi ancak başarılı bir işbirliği çerçevesinde, yeterli mali sorumluluk ve kaza sigortası sağlanamaması durumunda yapılmalıdır.

Fiilen oluşan harcamaların (yol ve telefon masrafları vs.) karşılanması için Araştırma Komisyonu'nun önerisi, kamuya yararlı bir kuruluş ya da yurttaşlık girişimi alanlarında yurttaşlık girişimi etkinlikleri yürüten şahıslara yılda 300 Euro tutarında genel ve vergiden muaf bir ödemenin yapılmasıdır. Böyle bir düzenleme yurttaşlık girişiminden ötürü oluşan giderlerin götürü olarak karşılanmasıyla birlikte sözkonusu ödemenin vergiden muaf kalmasını sağlayacaktır. Araştırma Komisyonu grup yöneticileri için varolan muafiyet tutarının yükseltilmesini önermemektedir. Çünkü vergilendirmede daha fazla cazip düzenlemelerin getirilmesinin yurttaşlık girişimini uygun ve etkin bir şekilde destekleyeceği düşünülmektedirⁱ.

9. Yurttaşlık girişimi üzerine bilgilerin genişletilmesi

Yurttaşlık girişimi ve sivil toplum düzenindeki rolü üzerine bilgileri ve deneysel verilere dayalı kuramları daha da geliştirmek için, Araştırma Komisyonu, *araştırma etkinliklerinin* artırılmasını önermektedir. Aile, Yaşlılar, Kadınlar ve Gençlik Federal Bakanlığı'nın yaptırdığı 1999 yılı gönüllüler araştırması bunun için iyi bir temel sunmaktadır. Bu araştırma, yurttaşlık girişiminin uzun vadede izlenilmesi açısından, araştırmanın tasarımının yeniden gözden geçirilmesi ve belli noktaların eklenmesinden sonra sürdürülmelidir.

Diğer bir ağırlık noktası, kurumsal ve örgütsel çerçeve koşulların incelenmesine ayrılmalıdır. Sözkonusu olan, gerek kamuya yararlı örgütler, insiyatifler ve sosyal hareketlerdeki somut eylem süreçlerini ve yapılarını,

ⁱ Bu eylem önerisi CDU/CSU meclis gurubu üyesi milletvekillerinin oylarına karşı çoğunlukla kabul edilmiştir.

gerek bu örgütlerin sivil toplum ve bunun devlet ve ekonomiyle olan ilişkileri açısından taşıdığı önemi irdeleyen incelemelerdir.

Ayrıca *araştırma konularının ve nesnelere genişletilmesi gerekmektedir*. Bunun içine belli aktör guruplarının (örneğin göçmenler, işsizler) yurttaşlık girişimleri ve motifleri üzerine varolan bilgileri genişleten incelemeler de girmektedir. Ama aynı zamanda yurttaşlık girişimini teşvik edici ve destekleyici politikaların geliştirilmesinde gerekli hareket noktalarını belirleyebilmek için toplumun farklı eylem alanlarında varolan özel ifade biçimlerini, koşullarını ve engellerini ortaya çıkaran incelemeler de buna dahildir.

10. Yurttaşlık girişimine süreklilik kazandırmak

Araştırma Komisyonu yurttaşlık girişiminin kalıcı ve sürdürülebilir bir şekilde gelişmesine katkıda bulunmak istemektedir. Bunun için süreklilik kazandırma açısından kurumsal yapıların oluşturulmasını önermektedir. Federal Parlamento nezdinde bir komisyonun kurulmasını uygun bulmaktadır. Bu komisyonun, federal politikaların yurttaşlık girişimine uzun vadeli yaklaşımını ve siyasi desteğini sağlaması beklenilmektedir. Araştırma Komisyonu bunun dışında yurttaşlık girişiminin teşviki yönünde tek tek bölümlerin daha yakın işbirliğine gitmelerini ve fikir birliğine varmalarını ve yurttaşlık girişim örgütlerinin federal düzeyde ağ kurmalarını tavsiye etmektedir.

* Araştırma Komisyonu Raporu ile ilgili özel görüş bildirimleri Milletvekilleri Christian Simmert (Birlik 90/Yeşiller) ve Gerhard Schüßler (FDP), bilirkişi üyeler Prof. Dr. André Habisch, Prof. Dr. Roland Roth ve Rupert Graf Strachwitz tarafından yapılmıştır. CDU/CSU meclis gurubu üyesi milletvekilleri ile bilirkişi üyeler Prof. Dr. André Habisch ve Prof. Dr. Peter Maser, Rapor'un bütünüyle ilgili görüşlerini içeren kapsamlı bir özel görüş bildiriminde bulunmuşlardır (ek 1).

Özetle ilgili aşağıdaki özel görüş bildirimlerinde bulunulmuştur:

- 1 Milletvekili Ilse Aigner (CDU/CSU): CDU/CSU meclis gurubu milletvekilleri ve bilirkişi üyeler Prof. Dr. André Habisch ile Prof. Dr. Peter Maser oylamada çekimsiz oy kullanmışlardır. Gerekçelerini özel görüş bildirimlerinde sunmaktadırlar.
- 2 Milletvekili Ilse Aigner (CDU/CSU): CDU ve CSU kendi beklentilerini özel görüş bildirimlerinde açıkladıkları için burada ayrıca yorum yapmaktan feragat etmektedirler.
- 3 Milletvekili Norbert Barthle (CDU/CSU) sivil toplumda okulların gelecekte sahip olacakları rolü tanımlamak için özerklik kavramını uygun görmemektedir. Çünkü Milletvekili Barthle bu kavramın eğitim politikası tartışmalarında tanımladığı pozisyona katılmamaktadır.

Milletvekili Gerhard Schübler (FDP) ve bilirkişi üye Rupert Graf Strachwitz'in özetle ilgili özel görüş bildirimleri ek 1 de bulunmaktadır.